

УДК 070.447 : 94(477)+929 Жулинський

ІСТОРИОСОФІЧНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНО-СВІТОГЛЯДНОЇ ПУБЛІЦИСТИКИ М. ЖУЛИНСЬКОГО

Ольга Антонова

*Луганський національний університет імені Тараса Шевченка,
вул. Оборонна, 2, 91011, Луганськ, Україна, e-mail: mail@luguniv.edu.ua*

Статтю присвячено аналізу історіософічної природи національно-світоглядної публіцистики М. Жулинського, зокрема, особливостям висвітлення трагедії Другої світової війни для Української держави.

Ключові слова: національно-світоглядна публіцистика, історіософічність, стаття.

Сучасні тенденції розвитку української публіцистики зумовили потребу перегляду традиційних теоретичних концепцій цього роду творчості й підштовхнули журналістикознавців до аналізу її крізь призму визначальних смисло- та формоутворювальних елементів. Фокусування уваги на таких рисах публіцистики, як світоглядне спрямування нарації, закоріненість у традиційно-українській ментальній базис, історизм, ґрунтовність аналізу фактів, продумана експресія та емоційність дало змогу науковцям сформулювати моделі "публіцистики з прийменниками" [7, с. 18], виокремити й детально проаналізувати типологічні особливості таких "специфічних різновидів публіцистики взагалі" [3, с. 17], як світоглядна, історична, наукова, письменницька тощо.

О. Романчук детально розробив концепцію *історичної публіцистики*, запропоновану у дисертації "Історична публіцистика як складова системи державотворення та самоорганізації громадянського суспільства в Україні". Це дослідження, присвячене системному аналізу історичної публіцистики (погоджуємось з автором позначати цим терміном публіцистичні виступи з історичної тематики), висвітлює ряд питань, дотичних до теми нашого дослідження, адже М. Жулинський неодноразово у своїх публіцистичних виступах звертався до висвітлення болючих та суперечливих, позачасово-актуальних проблем української історії. На думку науковця, сьогодні винятково важливого значення набуває праця публіциста, його внесок у творення нового, "незалежного" українського історичного дискурсу, до якого ставлять серйозні вимоги. "Публіцист-аналітик, який працює з історичними джерелами, не може обмежуватися донесенням до читацького загалу лише цікавих чи невідомих фактів — він має поставити їх у контекст сучасного розвитку суспільства, формування нової особистості, на основі досвіду попередніх поколінь прогнозувати можливі варіанти майбутнього" [8, с. 11], — слушно зазначає науковець. Таке визначен-

ня роботи публіциста, тих завдань, які ставить перед ним саме життя, точно передає особливості публіцистичного доробку М. Жулинського, підкреслює саме ті його риси, що стали “візитною карткою” видатного митця-публіциста: глибокий аналіз явищ і фактів, замовчуваних досі, системний підхід, екстраполяція на сучасне і майбутнє, прагнення зорієнтувати читача на самостійне мислення.

Обравши об’єктом дослідження публіцистичні твори М. Жулинського та зважаючи на їхню проблематику і характерні особливості, вважаємо за доцільне звернутись саме до цієї теоретичної моделі. Публіцист у своїх творах неодноразово звертався до розгляду історії України, не лише в ретроспективному аспекті, а й у прогностичному ключі.

Виразною ілюстрацією тези О. Романчука про поєднання та аналітично вмотивовану проекцію в якісному історико-публіцистичному творі проблем минулого і сучасності може слугувати стаття М. Жулинського “Свято перемоги чи день пам’яті та скорботи”. Публіцист присвячує її детальному аналізу тієї страшної, невинувато великої жертви, яку приніс український народ загальносвітовій Перемозі у Другій світовій війні. Він називає загальне число загиблих українців, чиє життя забрала війна, наводить, приклад за прикладом, ті фатальні прорахунки стратегів вищого рівня, що кидали в палаюче горнило смерті тисячі людських життів, без вагань перетворювали власний народ на гарматне м’ясо. Та більше, ніж кількість загиблих, що сьогодні для багатьох є лише абстрактною цифрою з підручника, вражає доля конкретної людини, що пройшла війну. Тому ефективним видається створений автором синтез документально-історичних та мемуарно-особистісних матеріалів. Щоб глибше донести до читачів всю катастрофічність втрат, Жулинський облікає цифри у плоть реальних людей, правдивих спогадів, вдаючись до уведення мемуарного обрамлення — власних спогадів про сусідську родину Воляників, які ніколи не прибирали могили на поминальний Великодень, не ходили на “проводи”, не святкували 9 травня. “Хіба для Кліма і Серафими Воляників, які в цій страшній світовій війні втратили усіх своїх дітей і по них не лишилося жодної могили, хіба для них накритих чорним крилом невтишимої скорботи, цей день 9 травня міг бути святом?” [4, с. 88], — ставить риторичне запитання публіцист.

Маленькою Батьківщиною М. Жулинського є село на Волині, тому неодноразово він звертався до тієї страшної сторінки історії українського та польського народів, що отримала назву “волинська різня”. Криваве лихо, що коїлось на цих землях — яким воно було насправді, що його спричинило? Таке запитання ставить перед собою публіцист у розлогіму історико-публіцистичному творі “Поминаймо в скорботі, але не в гніві: Українсько-польський конфлікт на Волині 1943-1944 рр.”, шукаючи “корні цієї взаємної ненависті, кривди, зла і помсти [9, с. 7]”. Ретельно, буквально по слову зібрані скупі свідчення очевидців тих подій, вивчені документальні матеріали стали підґрунтям до написання твору, до знайдення публіцистом своєї особистої відповіді на позачасові запитання. “Маленький епізод великої трагедії двох народів, яка накрила чорним крилом моє рідне село Новосілки ... Рівненської області. Люди мало й неохоче згадували цей зловісний літній день сорок третього. Я лише згодом буквально вихоплював окремі слова-спогади очевидців у сподіванні витворити цілісну картину цієї жахливої події” [5, с. 124], — пише він. Виважене слово, підкріплене історичними даними та свідченнями односельців, яким пощастило вижити, щирий, невідомий сум над пам’яттю загиблих поляків та українців, підкрес-

лено нейтральна позиція, уникання гострих, провокативних та агітаційних па-сажів роблять думку публіциста авторитетною для читачів, змушують прислухатись до його погляду, переглянувши сформовані роками пропаганди упередження та категоричні оцінки. Із твору М. Жулинського постає реальна, неприкрашена правда життя, багатогранна, неоднозначна, складна. Мозаїчне панно з невігаданих історій волинян, історичних документів, роздумів публіциста підводить читачів до думки про те, що на війні не буває чорного й білого, абсолютно правих та абсолютно винних: “Чи чинили зло українці, намагаючись вибороти незалежність України шляхом звільнення своїх етнічних земель як з-під влади Польщі, так і фашистської Німеччини та СРСР? Так. Чи чинили злочини поляки, намагаючись відновити Річ Посполиту в межах до 1939 року? Так” [5, с. 140]. Ці слова є вербальними репрезентантами прагматики тексту — сьогодні, коли десятиліття відділяють нас від жаху “волинської різні”, головна мета для всіх українців та поляків зберегти пам’ять про страшне воєнне лихоліття, аби кривавий розгул смерті по цих землях ніколи не повторився. На жаль, сучасне переосмислення історичних подій минулого, розсекречення невідомих досьогодні фактів породжує нездоровий ажіотаж навколо пошуку винних, сенсаційні спекуляції на пам’яті загиблих чи запальні вираховування найбільш постраждалої сторони. Бо, як зазначають експерти-політологи та соціологи, “ця трагедія відлунюватиме у наших днях доти, доки живі ті, хто вважає себе постраждалою стороною в цій трагедії. При цьому й у середовищі українців, і в середовищі поляків знайдуться ті, хто вважатиме, що правда — на їхньому боці. На кожен аргумент про безневинні жертви буде висуватися контраргумент про жертви з іншого боку...” [1]. М. Жулинський вважає, що для України проблема історичної пам’яті та історичної вини є надзвичайно складною, болючою, що її вирішення потребує “високого рівня самосвідомості, коли можна вже судити себе, а не шукати винних серед тих, хто нас принижував і провокував на конфлікти” [6, 138]. Публіцист переконаний, що єдиною моральною силою, яка здатна зміцнити дух нації і набути нову віру, може стати усвідомлення і прийняття єдиної можливої формули: “Вибачаємо і просимо вибачення” [5, 140]. Він наводить приклади взаємного прощення французів, поляків і німців. На думку журналіста Б. Козловського, миролюбна позиція М. Жулинського є найбільш адекватною “у сьогоднішній Європі, яка будує свій спільний дім, спираючись на взаємне порозуміння, взаємопрощення і примирення” [6, 3].

У статті “Свято перемоги чи день пам’яті та скорботи” Микола Жулинський писав про необхідність примирення ветеранів як еквіваленту консолідації української нації. На жаль, від міфів про бандитизм УПА та їх посібництво Гітлерові, прищеплених тоталітарним режимом, ще не звільнилась значна частина українців-сучасників. За словами публіциста, українське суспільство ще не володіє повною інформацією про події Великої Вітчизняної війни, бо деформовані колективним несвідомим факти блокують новітні інформаційні потоки. Відсутність загальнонаціональної, усталеної оцінки дій УПА перетворює суспільство на два ворожі табори, чим уміло користуються окремі політики. Публіцист, стривожений таким штучним розшаруванням соціуму, пише: “Чого ми сьогодні найбільше прагнемо? Єдності. Бо консолідована спільними, історично вивіреними й вибореними цінностями та єдиною метою нація здатна швидше долати проблеми і динамічно виходити на світовий простір співпраці та розвитку. Саме ті, хто не бажає добра Україні, не зацікавлений в її економічному зростанні, ду-

ховному розвою, намагається протиставляти східних і західних українців, користуючись певними відмінностями в історичній долі та економічному розвитку” [4, с. 91]. Автор відхиляє звичні закиди опонентів у “неактуальності” цієї проблеми, “неважливості” її в сьогоdnішньому, сповненому гостріших економічних проблем житті країни. Бо нерозв’язана проблема статусу воїнів УПА, на його глибоке переконання, — це не лише розконсолідоване суспільство. Це непошанована пам’ять тисяч тих, хто віддав своє життя за свободу прийдешніх поколінь. Публіцист закінчує своє звернення до читачів спогадом про відвідання цвинтаря у рідному селі: “Цього Великодня на могилах в моєму селі було дуже багато людей. Гуртувалися коло могил родичів, мовчали, чекали священика з хором. Я підійшов до могил кількох вояків УПА — Дмитра Сича, Михайла Цибульського, Степана Кулика... Тільки в останні роки почали сюди навідуватися родичі — раніше боялися признати ці могили за свої. Неподалік від могил вояків УПА могили воїнів Радянської Армії — Григорія Кравчука, Микити Кримуся, Антона Ткачука, Микити Пилип’юка... Роз’єднувала їх за життя чужа влада, окупаційні режими, а поєднала рідна земля, помирила. Невже доведеться чекати того дня, коли помре останній вояк Української Повстанської Армії та останній солдат Радянської Армії і тоді вже оголосити про їхнє примирення? Примирення на тому вже світі, у рідній для кожного з них українській землі” [4, с. 98]. До опису кладовища, місця вічного спочинку воїнів, вочевидь, митець вдався не випадково. Бо перед обличчями тих, хто не повернувся з війни, блюзнірством видається роздмухування ворожнечі та провокування конфліктів між українцями. І в кожного з читачів виникає думка про те, що герої-захисники рідної землі один за одним йдуть з життя, їх залишилось так мало, а дні, відведені їм на цьому світі, непоправно отруєні спекуляціями на їхньому статусі.

В експертному виступі для газети “День” М. Жулинський акцентує на педагогічному значенні визнання вояків УПА ветеранами Другої світової війни. В умовах невизнання їхньої визвольної діяльності молодь, дезорієнтована демагогічними виступами окремих політиків, позбавлена повноти інформації про трагедію війни, дозволяє собі “скептично до них ставитись, тим більше, що ніхто особливо не виказує їм того пієтету, на який заслуговують” [2]. Це призводить до того, що для сучасної молоді поняття патріотизму, обов’язку перед Батьківщиною втрачають сенс, розривається зв’язок поколінь та відбувається деградаційна переоцінка пріоритетів життя. Тому однією з першочергових задач сучасної освіти має бути подача якомога повної інформації і про трагедію, і про поразки, і про перемоги українського народу у Другій світовій війні. Публіцист пропонує “обов’язково поширювати уявлення про цю подію вже минулого століття як про подію глобальну, і говорити про Другу світову війну, а не зосереджуватись на акцентах, які асоціюються у багатьох із назвою «Велика Вітчизняна війна»” [2].

Отже, публіцистика М. Жулинського є прикладом високоякісної історичної публіцистики. На матеріалі історичних фактів минулого митець піддає вдумливому аналізу сучасні суспільні проблеми та пропонує шляхи їх розв’язання і прогностичний образ майбутнього стану соціальної свідомості. Зокрема, через переосмислення подій Другої світової війни в незалежній Україні публіцист намагається послужитися консолідації суспільства, оздоровленню масової свідомості та звільненню її від згубних штампів радянської доби.

1. Бондаренко К. Трагедія Волині : погляд через десятиліття [Електронний ресурс] / К. Бондаренко // Дзеркало тижня. — 2003. — 15–21 лют. — Режим доступу: <http://www.dt.ua/1000/1030/37668/>
2. Василевська О. День перемоги — День примирення — День Європи [Електронний ресурс] / О. Василевська // День. — 2004. — 6 трав. — Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/30137/>
3. Галич В. М. Олесь Гончар — журналіст, публіцист, редактор: еволюція творчої майстерності : Монографія [Текст] / В. М. Галич. — К.: Наук. думка, 2004. — 816 с.
4. Жулинський М. Г. Відстані [Текст] / М. Г. Жулинський. — К.: Таля, 2006. — 160 с.
5. Жулинський М. Г. Поминаймо в скорботі, але не в гніві: Українсько-польський конфлікт на Волині 1943-1944 рр. [Текст] / М. Г. Жулинський // Київ. — 2003. — №9. — С. 133–140.
6. Козловський Б. “Поминаймо у скорботі, а не в гніві...”: 60 років не загоїли рану Волині [Текст] / Б. Козловський // Високий замок. — 2003. — 27 трав. — С. 1, 3.
7. Левкова О. В. Сучасна політична публіцистика та динаміка світоглядних орієнтацій людини (за матеріалами українських, російських та білоруських публіцистів 1991-2005 рр.) / О. В. Левкова дис... канд. наук із соціальних комунікацій [Текст]: спец. 27.00.04 — Львів, 2008. — 265 с.
8. Романчук О. К. Історична публіцистика як складова системи державотворення та самоорганізації громадянського суспільства в Україні: автореф. дис... канд. філол. наук : спец. 10.01.08 [Текст] / О. К. Романчук. — К., 2001. — 16 с.
9. Скальський А. Українська преса в Латвії [Текст] / А. Скальський // Вісник Спілки українців Латвії. — 2003. — №. 1. — С. 7–8.

HISTORIOSOPHICITY OF NATIONAL AND WORLD VIEW PUBLICISM OF M. JULYNSKYI

Olga Antonova

Luhansk Taras Shevchenko National University,
Oboronna str. 2, 91011, Luhansk, Ukraine

E-mail: mail@luguniv.edu.ua

The article is devoted the analysis of historical nature of world national-view of M. Zhulinsky's publicism, in particular, features of illumination of tragedy of Second world war for the Ukrainian state.

Key words: world national-view publicism, historical, article.

**ІСТОРИОСОФІЧНОСТЬ НАЦІОНАЛЬНО-МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКОЙ
ПУБЛИЦИСТИКИ Н. ЖУЛИНСКОГО**

Ольга Антонова

Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко,
ул. Оборонная, 2, 91011, Луганск, Украина

E-mail: mail@luguniv.edu.ua

Статья посвящена анализу историософической природы национально-мировоззренческой публицистики Н. Жулинского, в частности, особенностям освещения трагедии Второй мировой войны для Украинского государства.

Ключевые слова: национально-мировоззренческая публицистика, историософичность, статья.

Стаття надійшла до редколегії 01.09.2011

Прийнята до друку 26.09.2011